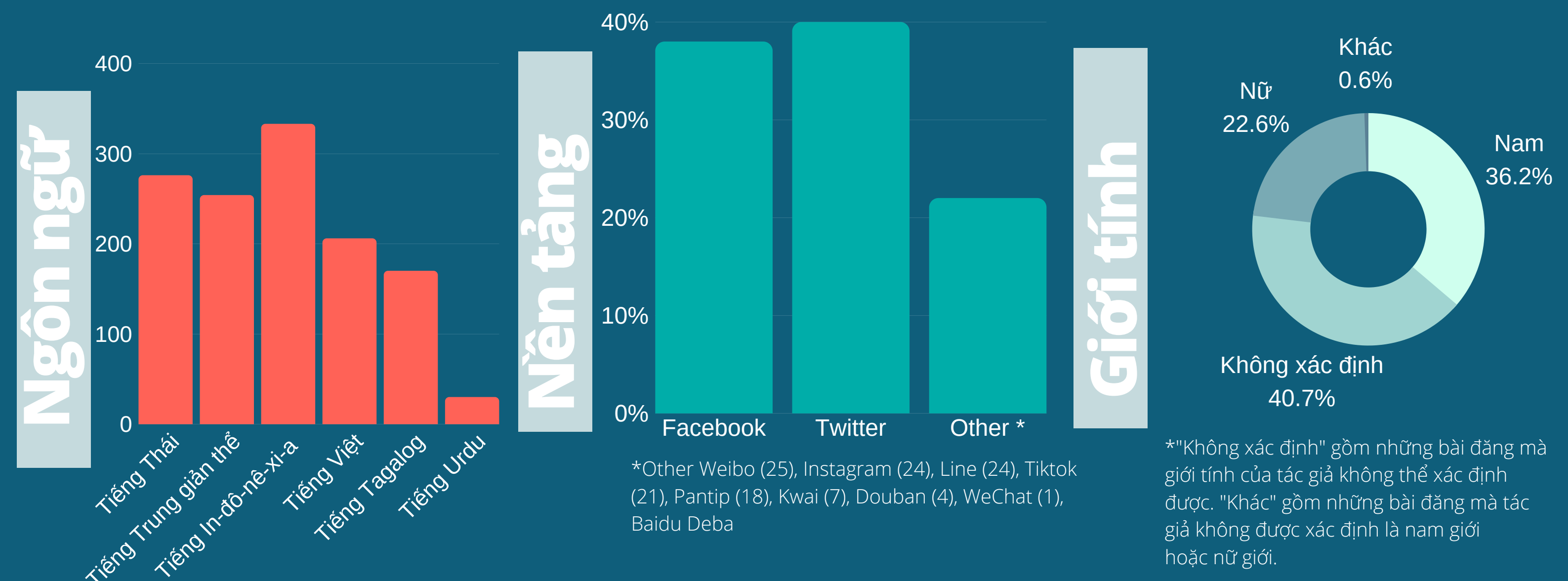

Bản tin TIN ĐỒN VỀ COVID-19 SỐ #2

Internews đang hợp tác với Translators without Borders và Standby Task Force thu thập, phân tích các tin đồn và thông tin sai lệch liên quan đến vi-rút SARS-CoV-2 và bệnh COVID-19. Các dữ liệu đang được thu thập từ những bài viết trên mạng xã hội bằng sáu ngôn ngữ khác nhau. Bài phân tích này căn cứ vào 1,599 tin đồn được thu thập từ ngày 23/01/2020 đến ngày 24/04/2020, bằng nhiều ngôn ngữ khác nhau như tiếng Thái, tiếng Urdu, tiếng In-đô-nê-xi-a, tiếng Trung giản thể, tiếng Tagalog và tiếng Việt. Đây là bản tin đầu tiên có sử dụng dữ liệu bằng tiếng Urdu. Internews cũng đã bắt đầu thu thập những tin đồn bằng tiếng Khơ-me và các bản tin sắp tới sẽ bao gồm ngôn ngữ này trong phần phân tích.

Giọt dịch và khí dung

Tin đồn liên quan đến việc lây truyền bệnh qua đường không khí

Chúng tôi đã ghi chép lại nhiều tin đồn liên quan đến việc lo sợ rằng vi-rút corona lây truyền qua "đường không khí". Lượng tin đồn về bệnh lây truyền qua đường không khí có tỷ lệ khá cân bằng giữa các ngôn ngữ khác nhau. Trong khi thực tế có một số vi-rút thông thường được xem là lây qua đường không khí" (ví dụ như bệnh cảm lạnh thông thường hay bệnh lao), hầu hết các bài viết này cho thấy có sự mất niềm tin đối với chính quyền (ám chỉ thông tin này đã bị che đậy).

Một tin đồn được đăng trên Facebook bằng tiếng Tagalog vào ngày 6/4 đề cập việc Tổng thống Philippines Duterte khẳng định vi-rút corona tồn tại "trong không khí". Người đăng tin đồn này có hơn 200.000 người theo dõi và bài viết đó nhận được hơn 2.100 lượt phản ứng, 1.500 lượt chia sẻ và 404 bình luận.

Một bài đăng khác nói rằng các phân tử chứa vi-rút corona có thể trôi nổi trong không khí "đến tận ba năm" và cho rằng việc ca hát và hò hét có thể làm cho con vi-rút này lây lan xa thêm. Bài viết này có khả năng xuất phát từ một chuỗi các ca nhiễm ở Hoa Kỳ dường như bị lây truyền từ các thành viên của một đội hợp xướng trong lúc tập luyện.

Dựa trên các khuyến cáo hiện nay của Tổ chức Y tế Thế giới, vi-rút này được xem là không lây qua đường không khí. Tuy nhiên, việc lây nhiễm qua đường không khí có thể xảy ra khi sử dụng phương pháp điều trị khí dung cho bệnh nhân mắc vi-rút corona, ví dụ như sử dụng máy khí dung hoặc thông khí cơ học. Đây là một trong những lý do tại sao việc đội ngũ y tế phải đeo khẩu trang là rất quan trọng.

Ví dụ:

"VI-RÚT GÂY COVID-19 TỒN TẠI TRONG KHÔNG KHÍ (LÂY QUA ĐƯỜNG KHÔNG KHÍ). PD30. LƯU Ý: Trong bản báo cáo gửi quốc hội của tổng thống ngày 06/04/2020, ông đã nói rằng vi-rút corona tồn tại trong không khí; vì vậy, nó lây truyền qua đường không khí." (Tiếng Tagalog, Facebook)

"Tôi nghĩ nếu như họ thông báo ngay từ đầu ở Vũ Hán rằng vi-rút này có thể tồn tại trong không khí thì thế giới sẽ không bao giờ trở nên như thế này. Đầu có gì khó trong việc kiểm tra xem vi-rút lây truyền ra sao. Tôi không hiểu tại sao họ lại che giấu thông tin này? Và tôi vừa mới biết rằng tổng giám đốc Tổ chức Y tế Thế giới thậm chí cũng chẳng phải là một bác sĩ, rồi tôi tự hỏi làm cách nào mà ông ta có thể ngồi ở vị trí cao nhất trong giới y khoa chứ." (Tiếng Thái, Pantip)

Lời khuyên khi đưa tin:

Việc truyền thông về các nguy cơ liên quan đến vấn đề này có thể là rất khó khăn vì khái niệm vi-rút "lây qua đường không khí" có thể trở nên rất đáng sợ. Nó sẽ kích thích (một cách sai lệch) sự hình dung về một loại vi-rút tồn tại trong không khí "ở bất cứ nơi đâu" và có thể góp phần gây ra cảm giác lo sợ và tuyệt vọng. Việc giúp độc giả hiểu rõ sự khác biệt giữa "giọt bắn" (dung dịch có đường kính lớn hơn 5 micro mét), khí dung (dung dịch lơ lửng trong khí gas có đường kính nhỏ hơn 5 micro mét) và tác động của chúng là rất quan trọng. Để giúp bạn đưa tin về vấn đề khoa học đầy thách thức này và xử lý cảm giác bối rối và sợ hãi trong cộng đồng, chúng tôi đã tạo ra bản hướng dẫn này.

Thực tế và khẩu trang:

Trong tháng 4, có sự gia tăng số lượng tin đồn liên quan đến khẩu trang

Ngày càng có nhiều người trên thế giới quan tâm đến khẩu trang, theo Google Trends, số lượng từ khóa này tăng vọt trên các công cụ tìm kiếm từ ngày 5 đến ngày 11/4. Song song với sự quan tâm ngày một cao này, chúng tôi cũng nhận thấy sự gia tăng về số lượng tin đồn liên quan đến việc đeo, mua và tính hiệu quả của khẩu trang theo thời gian. Hơn một phần tư các bài viết này đề cập đến việc sử dụng khẩu trang như là một biện pháp phòng ngừa, tuy nhiên, chúng thường bị vướng các nhầm lẫn về mức độ hiệu quả của các loại khẩu trang khác nhau và các sản phẩm thay thế khác.

Chúng tôi đã ghi nhận nhiều tin đồn cho rằng Trung Quốc, nhờ vào việc sản xuất số lượng lớn vật dụng y tế và đồ bảo hộ cá nhân như khẩu trang cho thế giới, có thể được hưởng lợi về mặt kinh tế từ vi-rút corona. Một dòng tweet được viết bằng tiếng Trung đồn đoán rằng nếu chính phủ Trung Quốc cố tình phát tán vi-rút corona ra toàn cầu, họ có thể đã dự trữ nguồn vật dụng y tế để bán chúng với giá cao hơn cho các nước phương Tây. Một bài viết trên Facebook bằng tiếng Tagalog cũng đưa ra nhận định tương tự - rằng nền kinh tế Trung Quốc, bao gồm nền công nghiệp sản xuất khẩu trang chắc chắn được hưởng lợi từ vi-rút corona, nên việc phát tán vi-rút corona có khả năng là một hành động có chủ ý. Không có bằng chứng cho thấy rằng vi-rút này đã được tạo ra bởi chính phủ hay phòng thí nghiệm nào đó và sự bùng phát dịch bệnh cũng đã khiến nền kinh tế Trung Quốc chịu thiệt hại nặng nề.

Chúng tôi cũng đã ghi nhận các tin đồn liên quan đến những nguy hiểm và rủi ro tiềm ẩn của việc đeo khẩu trang. Một tin đồn bằng tiếng Thái cho rằng việc đeo khẩu trang trong khoảng thời gian dài có thể khiến chúng ta hít vào quá nhiều cacbon điôxít, thậm chí dẫn đến tử vong. Trên thực tế, người đeo khẩu trang có thể hít vào một lượng nhỏ cacbon điôxít (ví dụ như qua hơi thở ra của họ) là điều có thể xảy ra, nhưng chúng ta chưa có bằng chứng nào rằng điều này sẽ gây ra các tác động đáng chú ý.

Tuy nhiên, vi-rút này có thể tồn tại trên các bề mặt trong một khoảng thời gian nhất định, chúng ta nên thường xuyên thay khẩu trang, giặt sạch hay sử dụng tiết kiệm, cần thận để đảm bảo độ an toàn nếu sử dụng lại. Hướng dẫn sử dụng khẩu trang của Tổ chức Y tế Thế giới khuyến cáo là các khẩu trang loại dùng một lần phải được vứt bỏ ngay lập tức sau khi sử dụng và khẩu trang vải cần được giặt bằng nước có pha xà phòng và sấy khô trước khi sử dụng lại.

Một tin đồn cho rằng khẩu trang vải có pha đồng có thể diệt vi-rút. Đồng có nhiều tính năng chống khuẩn và đã được sử dụng trong một số bệnh viện trên thế giới nhằm ngăn chặn sự lây lan của các siêu vi khuẩn kháng lại kháng sinh. Có bằng chứng sơ bộ cho rằng thời gian vi-rút này tồn tại trên các bề mặt bằng đồng là ngắn hơn so với trên các bề mặt khác. Tuy một số công ty có sản xuất khẩu trang pha đồng và hiệu quả của chúng đã được chứng minh trên các vi-rút khác, nhưng hiện nay vẫn chưa có thử nghiệm nghiêm ngặt nào liên quan đến việc sử dụng khẩu trang chứa đồng để đối phó với vi rút SARS-CoV-2.

Ví dụ:

"Việc đeo khẩu trang trong một thời gian dài có khả năng gây nhiễm axit vì cơ thể tiếp nhận một lượng hỗn hợp cacbon điôxít. Chúng ta hít vào quá ít ôxy. Dưới đây là một số triệu chứng có thể xảy ra. 1. Đau nhức cơ và cơ thể 2. Đau đầu 3. Cảm giác như bị sốt. 4. Đeo khẩu trang thường xuyên có thể gây tử vong. Chúng tôi khuyên bạn nên đeo khẩu trang N95, đeo không quá một tiếng đồng hồ và sau đó nghỉ đeo khoảng 30 phút. Đối với khẩu trang thường, sau khi đeo 2 tiếng thì nghỉ đeo 30 phút. Đối với khẩu trang vải, sau khi đeo 4 tiếng thì nghỉ đeo 30 phút." (Ngôn ngữ: tiếng Thái, Nền tảng: Line, Lượng tương tác: Không có dữ liệu)

"Phía Trung Quốc lập luận là nhà sản xuất khẩu trang của Đảng Cộng Sản Trung Quốc cho rằng Hà Lan đã ngớ ngẩn và đã mua nhầm khẩu trang. Cách giải thích này chỉ khẳng định thêm mối nghi ngờ rằng Đảng Cộng Sản Trung Quốc đang lan truyền virus. Virus được xuất khẩu trước, kể đó là các khoản viện trợ giả dối và khẩu trang giả. Bọn họ nói thẳng ra luôn một khi bạn nhận ra mình bị lừa: Các người quá ngu ngốc vì đã cho bọn tôi cơ hội lan truyền virus cho các người! Đảng Cộng Sản Trung Quốc đang giết chết loài người với con vi rút này !!! Thế giới cần thức tỉnh!!!!" (Ngôn ngữ: Tiếng Trung, Nền tảng: Twitter, Lượng tương tác: 8594 người theo dõi)

"Tôi cũng cho rằng đó là lý do tại sao chúng ta đang phải đối mặt với một trận đại dịch toàn cầu. Alibaba có trụ sở chính ở Trung Quốc và đằng sau các nhà cung cấp của nó là các công ty sản xuất hàng loạt đang cấp hàng cho cả thế giới. Khi mọi người bị bệnh, bọn họ có những cỗ máy có khả năng "sản xuất hàng loạt" và cả thế giới đều phải phụ thuộc vào nguồn cung cấp hàng của họ. Ví dụ, các thiết bị y tế như dụng cụ bảo hộ cá nhân, khẩu trang, găng tay phẫu thuật, cồn, v.v... mà mọi người mua khi bị ảnh hưởng bởi dịch COVID-19 đều đến từ các nhà sản xuất dưới quyền sở hữu của họ cả." (Ngôn ngữ: Tiếng Tagalog, Nền tảng: Facebook, Lượng tương tác: Không có dữ liệu)

Các bài viết bằng tiếng In-đô-nê-xi-a thể hiện sự ngờ vực về tính hữu dụng của các loại khẩu trang trong việc ngăn ngừa lây nhiễm vi-rút. Ngu ý đằng sau các bài viết này là sự bối rối sau khi nghe các thông tin trái chiều về việc ai nên đeo khẩu trang và nên đeo khi nào. Những bài viết khác thì suy đoán về tính hiệu quả của các biện pháp thay thế khẩu trang, chẳng hạn như khăn ướt hay khẩu trang ngâm muối và cho đó là một "thiết bị thông hơi ozone nano được các thợ săn sử dụng". Khăn ướt không được khuyến nghị là biện pháp thay thế khẩu trang vải hay khẩu trang y tế và chỉ có khẩu trang y tế mới được xem là hiệu quả nhất trong việc ngăn ngừa sự lây lan của bệnh dịch.

Tổ chức Y tế Thế giới (WHO) nói rằng mặc dù việc đeo khẩu trang Y tế sẽ ngăn ngừa sự lây lan của một số bệnh truyền nhiễm về đường hô hấp, bao gồm COVID-19, tổ chức này vẫn tiếp tục khuyến nghị rằng khẩu trang y tế nên được dành cho người bệnh hoặc người chăm sóc bệnh nhân sử dụng và cũng cần áp dụng thêm các biện pháp khác như giãn cách xã hội và rửa tay thường xuyên. Trung tâm Kiểm soát và Phòng ngừa Dịch bệnh (CDC) khuyến cáo chỉ đeo khẩu trang vải ở các nơi công cộng vốn là những nơi khó duy trì được các biện pháp giãn cách xã hội (ví dụ như cửa hàng tạp hóa hay nhà thuốc).

Có một tin đồn hết sức thú vị liên quan đến khẩu trang đó là lập luận cho rằng Đảng Cộng Sản Trung Quốc cố tình bán khẩu trang giả hoặc kém hiệu quả cho Hà Lan nhằm làm lây nhiễm vi-rút corona cho nhiều người hơn. Lời cáo buộc này có khả năng ám chỉ một sự việc xảy ra vào cuối tháng 3 khi Hà Lan đã trả lại một lượng lớn khẩu trang mua từ Trung Quốc sau khi chúng không có tác dụng bảo vệ người dùng hay lọc các phân tử một cách hiệu quả.

Trong tháng 4, các tin đồn về khẩu trang nhìn chung tăng 20%. Và khi các chính phủ ngày càng khuyến cáo và/hoặc bắt buộc người dân đeo khẩu trang ở nơi công cộng, rất có thể chúng ta sẽ tiếp tục thấy những tin đồn về khẩu trang trên các mạng xã hội, vì vậy chúng tôi sẽ tiếp tục cung cấp tư liệu về các tin đồn hiện có và đang hình thành.

Lời khuyên khi đưa tin:

Những bình luận và câu hỏi trong cộng đồng về việc sử dụng khẩu trang thường là do có sự nhầm lẫn hay thông tin sai lệch đang lan truyền về vấn đề này. Khi đưa tin, bạn nên hướng tới việc khắc phục các thông tin sai lệch, nhầm lẫn này bằng các thông tin đáng tin cậy. Sau đây là một số ý tưởng giúp bạn bắt đầu:

- Các nhóm dễ bị tổn thương: Làm thế nào để các nhóm dễ bị tổn thương có thể tiếp cận nguồn hàng hóa quan trọng này khi nó đang trong tình trạng thiếu hụt? Hiện có các chương trình từ thiện hay của chính phủ nhằm phân phát khẩu trang đến những cộng đồng đang cần không? Cộng đồng của bạn có thể làm gì để đảm bảo rằng những nhóm này cũng có thể tiếp cận các thiết bị bảo vệ?
- Vấn đề sản xuất: Phần lớn khẩu trang ở đất nước bạn đến từ đâu? Chúng được sản xuất trong nước, hay được nhập khẩu từ nước ngoài? Có doanh nghiệp địa phương nào sẵn sàng giải thích về quá trình sản xuất với bạn không? Bạn thấy các loại khẩu trang nào được bán ở thị trường trong nước bạn?
- Sử dụng: Làm thế nào để đeo, vệ sinh hay vứt bỏ khẩu trang đúng cách? Loại khẩu trang nào dành cho người dân và loại nào dành cho các nhân viên y tế? Hãy nói chuyện với một bác sĩ địa phương để nghe giải thích về các quy trình bằng ngôn ngữ và hình thức phù hợp với độc giả của bạn.

Tìm kiếm thuốc chữa trị:

Những tin đồn về công dụng của hydroxychloroquine

10% số tin đồn liên quan đến các phương pháp điều trị có nhắc đến việc sử dụng chloroquine hoặc hydroxychloroquine. Những loại thuốc này chủ yếu được dùng để điều trị chứng viêm khớp, sốt rét và bệnh lupus - đã được Tổng thống Mỹ Donald Trump và một số phương tiện truyền thông khác đề xướng là phương pháp điều trị hiệu quả chống lại vi-rút corona.

Các tin đồn về những loại thuốc này thường phổ biến trong những người dùng tiếng Trung giản thể và tiếng Tagalog; tin đồn bằng ai ngôn ngữ này đã chiếm khoảng 2/3 tổng số lượng tin. Những tin đồn còn lại được phân chia giữa ba ngôn ngữ khác là tiếng In-đô-nê-xi-a, tiếng Thái và tiếng Việt. Trong khi một số bài viết thể hiện sự nhầm lẫn về sự khác biệt giữa hydroxychloroquine, chloroquine, chloroquine phosphate và azithromycin thì phần lớn các tin đồn (92%) có sự liên hệ với việc sử dụng các loại thuốc trên như một phương pháp điều trị vi-rút corona.

Vào tháng 4, chúng ta nhận thấy có sự gia tăng lượng tin đồn cho rằng hòa chloroquine vào nước và xịt dung dịch này lên các bề mặt máy bay và trực thăng sẽ giúp giết chết vi-rút corona. Thậm chí còn có các lời kêu gọi doanh nhân Elon Musk phái máy bay đi phun loại thuốc này.

Có một số tin đồn - mà chúng tôi cho rằng là mang tính chất rất nguy hiểm hoặc sẽ ngày càng nguy hiểm - đã nói đến việc mua thuốc chloroquine không theo toa và đề nghị liều lượng dùng. Những bài viết mang tính chất nguy hiểm khác đã tuyên bố rằng thuốc hydroxychloroquine đã được chứng minh là có công dụng điều trị bệnh này hoặc thuốc đã được các cơ quan dược phẩm chính thống như Cục quản lý Thực phẩm và Dược phẩm Hoa Kỳ (FDA) công nhận. Nhiều tin đồn còn trích dẫn những lời chứng thực giả mạo từ các quan chức Hoa Kỳ và chính quyền phương Tây.

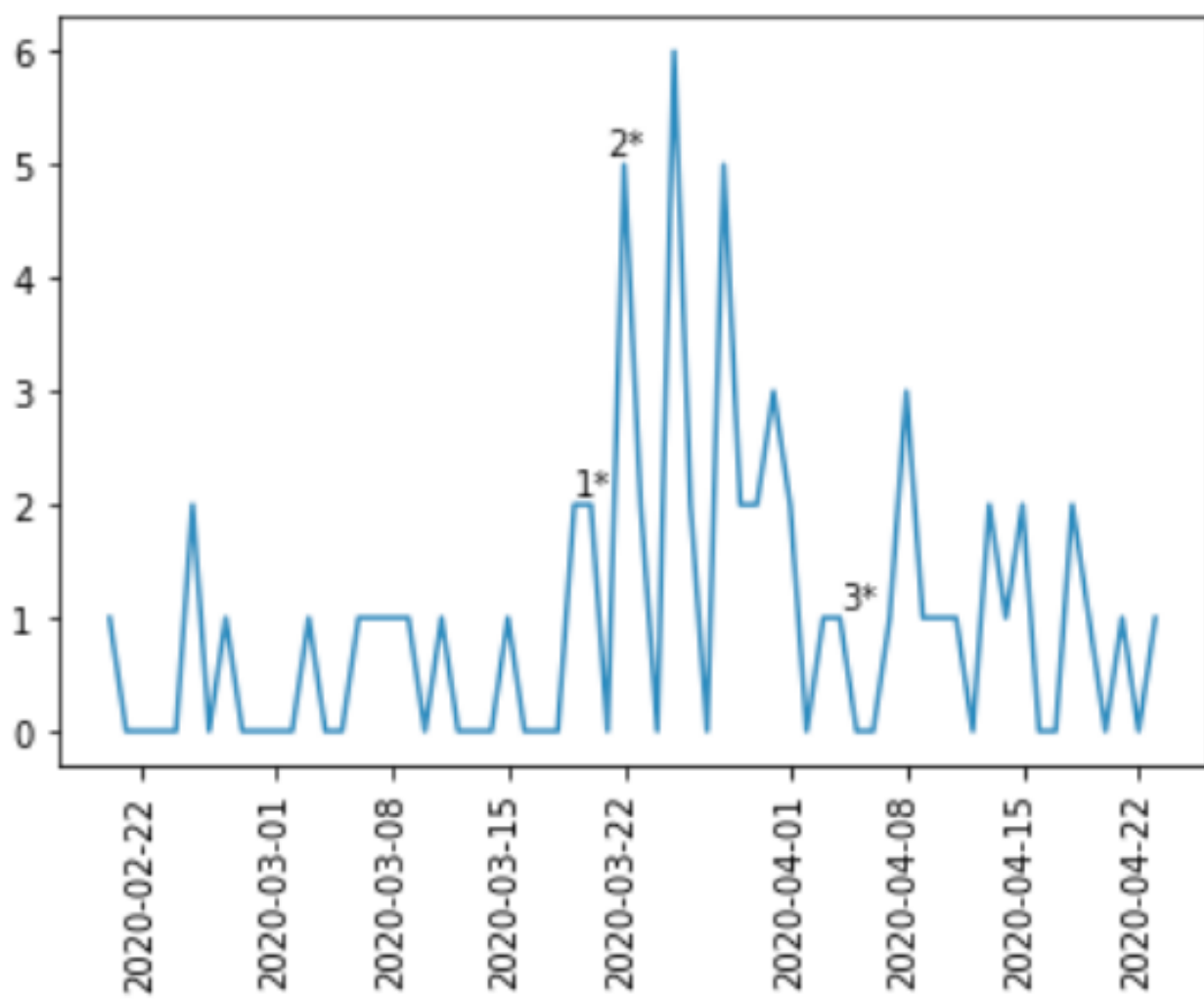
Tổ chức Y tế Thế giới tuyên bố hiện chưa có thuốc điều trị COVID-19 nào được công nhận và gần đây tổ chức này cũng đã đưa ra cảnh báo về các sản phẩm chloroquine giả đang trôi nổi trên thị trường ở các nước thành viên WHO tại Châu Phi. Hydroxychloroquine chưa được Cục quản lý Thực phẩm và Dược phẩm Hoa Kỳ thông qua để điều trị vi-rút corona, mặc dù đã có một số cuộc thử nghiệm ở nhiều nước trên thế giới với những kết quả sơ bộ không đồng nhất và gây tranh cãi. Ngày 24/4, Cục quản lý Dược Phẩm và Thực Phẩm Hoa Kỳ (FDA) nhận định rằng thuốc này có thể gây ra các biến chứng nguy hiểm lên nhịp tim và cơ quan này cũng đưa ra cảnh báo về việc sử dụng hydroxychloroquine trong điều trị vi-rút corona ngoài phạm vi các cuộc thử nghiệm hoặc bệnh viện.

Ví dụ:

"Thuốc có thể điều trị vi-rút corona ở Hoa Kỳ là hydroxychloroquine, một loại thuốc chống sốt rét. Tại Philippines, có một loại thuốc tương tự là chloroquine. Vậy hai loại thuốc này có phải là một hay chỉ giống nhau?" (Ngôn ngữ: tiếng Tagalog, Nền tảng: Facebook)

"THUỐC ĐIỀU TRỊ VI-RÚT CORONA ĐÃ CHÍNH THỨC ĐƯỢC CÔNG NHẬN! Chloroquine và Azithromycin đã được Hoa Kỳ công nhận để điều trị cho bệnh nhân mắc vi-rút corona, tạ ơn Chúa! "Tin tốt là hiện nay chúng ta đang triển khai cung cấp thuốc chloroquine cho cư dân bang New York..." (Ngôn ngữ: Tiếng Việt, Facebook,

Hydroxychloroquine: Lượng đề cập qua thời gian

Đây thật sự một đại dịch toàn cầu và điều đó cũng được thể hiện qua dữ liệu về mạng xã hội. Một ví dụ điển hình là mối liên kết giữa việc cổ xúy các loại thuốc chloroquine và hydroxychloroquine của nhà lãnh đạo tại Hoa Kỳ với số lần chúng được đề cập trên mạng xã hội của các nhóm ngôn ngữ mà chúng ta nói đến.

Trọng tâm:

1: Ngày 19/03/2020 - Tổng thống Trump nói rằng ông đang thúc đẩy Cục quản lý Thực phẩm và Dược phẩm công nhận phương pháp điều trị cho bệnh nhân mắc vi-rút corona và gọi chloroquine là "người thay đổi cuộc chơi".

2: Ngày 21/03/2020 - Ông Trump viết trên Twitter rằng hydroxychloroquine và azithromycin, nếu kết hợp với nhau, chúng "có cơ hội thực sự trở thành một trong những kẻ thay đổi cuộc chơi vĩ đại nhất lịch sử ngành y".

3: Ngày 04/04/2020 - Trong một cuộc họp báo, Tổng thống Trump thông báo rằng chính phủ Hoa Kỳ đã bắt đầu phân phối số thuốc hydroxychloroquine dự trữ cho các phòng thí nghiệm và bệnh viện trên toàn đất nước. "Bạn có gì để mất đâu?" ông nói.

Lời khuyên khi đưa tin:

Những tin đồn này bị kích động bởi cảm giác bất an trong cộng đồng về sự lây lan của dịch bệnh và niềm hy vọng về việc phát hiện ra phương pháp điều trị COVID-19. Tuy nhiên, việc Tổng thống Hoa Kỳ (và các phương tiện truyền thông lớn ở Hoa Kỳ) tập trung nói về thuốc điều trị cũng đã góp một phần không nhỏ. Xin xem biểu đồ dưới đây để thấy số lượt đề cập theo thời gian và mối quan tâm của công chúng gia tăng ra sao sau khi Tổng thống Trump đưa ra các lời bình luận.

Như vậy, việc đảm bảo rằng bất cứ việc truyền thông nguy cơ nào cũng cần phải tính đến "mong ước" của cộng đồng về thuốc điều trị cũng như rủi ro lớn trong việc tự dùng thuốc để trị bệnh là rất quan trọng. Để giúp bạn hiểu rõ hơn về hydroxychloroquine và cách đưa tin về thuốc này một cách có trách nhiệm, chúng tôi đã tạo ra bản hướng dẫn này cho các phóng viên.

Bản tin này được thực hiện với sự hỗ trợ hào phóng của mạng lưới H2H Network. Mạng lưới này và nguồn ngân sách của họ được quỹ UK Aid của chính phủ Anh hỗ trợ. Dự án này tập trung chủ yếu vào việc cung cấp cho các phóng viên và các đài tin tức khắp châu Á những công cụ họ cần, theo ngôn ngữ mà họ yêu cầu, để chống lại tin đồn và thông tin sai lệch trong cuộc khủng hoảng COVID-19.

Để biết thêm thông tin, xin liên hệ: covid-19@internews.org

